

KATARZYNA JAS¹

Tadeusz Lewowicki, Alina Szczurek-Boruta, Anna Szafrąńska, *Sfery życia duchowego dzieci, młodzieży i dorosłych – studium z pogranicza polsko-czeskiego, t. 4: O nauczycielach, ich spostrzeganiu świata społecznego i aktywności*, Toruń 2017, Wydawnictwo Adam Marszałek, ss. 208

Tom jest kolejną częścią cyklu pod ogólnym tytułem *Sfery życia duchowego dzieci i młodzieży – studium z pogranicza polsko-czeskiego*. Publikacja przygotowana przez osoby związane z cieszyńskim wydziałem Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach jest kolejną ukazującą się w obejmującej już ponad 70 prac serii *Edukacja Międzykulturowa*.

Praca Tadeusza Lewowickiego, Aliny Szczurek-Boruty i Anny Szafrąńskiej składa się z pięciu rozdziałów. W pierwszym rozdziale pt. *Nauczyciele pracujący w szkołach zlokalizowanych na terenie Rzeczypospolitej Polskiej i nauczyciele pracujący w szkołach z polskim językiem nauczania zlokalizowanych na terenie Republiki Czeskiej – charakterystyka środowiska badanych grup* Alina Szczurek-Boruta przedstawia zagadnienia metodologiczne prowadzonych badań, charakteryzuje badaną grupę. Autorka podkreśla, że „Zaprezentowane w tym tomie rozważania nie oddają pełnego obrazu nauczycieli pracujących na pograniczu polsko-czeskim. Pozwalają jednak na opis charakterystycznych cech oraz tendencji w zakresie omawianych zagadnień, mających istotne znaczenie w podejmowaniu określonych działań pedagogicznych w społecznościach Pogranicza” (s. 18).

Rozdział drugi pt. *Doświadczenie, postrzeganie i rozumienie rzeczywistości społecznej i zawodowej oraz praktyki działania nauczycieli z Pogranicza*, tej samej

---

¹ Katarzyna Jas, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Polska, katarzyna.jas@us.edu.pl.

autorki, prezentuje obraz współczesnego nauczyciela pracującego na pograniczu czesko-polskim. W koncepcji badań Alina Szczurek-Boruta odwołuje się do teorii konstruktywistycznego strukturalizmu Pierre'a Bourdieu (koncepcja habitusu i pola), koncepcji dwóch racjonalności Roberta Kwaśnicy, kategorii pogranicza i edukacji międzykulturowej w perspektywie antropologicznej Tadeusza Lewowickiego i Jerzego Nikitorowicza oraz pedagogiki społecznej Andrzeja Radziejewicza-Winnickiego. W prowadzonych analizach porównawczych (dwie grupy badanych: nauczyciele polscy i nauczyciele szkół z polskim językiem nauczania na terenie Republiki Czeskiej) wyniki swoich wcześniejszych badań z lat 1998, 2000, 2008 wiąże z wynikami badań z lat 2014–2016. Autorka szuka odpowiedzi na następujące pytania: Jak doświadczają świat nauczyciele Pogranicza? Jakie założenia interpretacyjne przyjmują? Jak działają? Zaproponowane podejście, w którym mamy do czynienia z doświadczaniem, postrzeganiem, rozumieniem rzeczywistości społecznej i nauczycielskiej oraz z praktycznym działaniem nauczyciela jest poznawczo wartościowe.

Przedmiotem zainteresowania Anny Szafrąńskiej w rozdziale pt. *Aktywność w sferze osobistej, społecznej i zawodowej nauczycieli* jest gotowość nauczycieli pracujących w szkołach w Polsce, jak i nauczycieli pracujących w szkołach z polskim językiem w Republice Czeskiej do angażowania się w różne działania w środowisku. Autorka analizuje aktywność nauczycieli w środowisku lokalnym. Za szczególne ważne komponenty aktywności uznaje poczucie sprawstwa, autonomii, więzi społeczne oraz zwraca szczególną uwagę na związek aktywności z kapitałem społecznym.

Przedmiotem zainteresowania Anny Szafrąńskiej w czwartym rozdziale zatytułowanym *Inny – daleki czy bliski? Współpraca z Czechami i obraz sąsiadów z perspektywy polskich nauczycieli* również są trzy kwestie: sposób postrzegania Czechów i Republiki Czeskiej przez nauczycieli, deklarowana wiedza o sąsiadach, uczestnictwo w projektach transgranicznych i ocena przez nauczycieli działań służących nawiązywaniu bliższych kontaktów na pograniczu polsko-czeskim. Autorka podkreśla, że mieszkanie na terenie pogranicza stwarza dodatkowe możliwości rozwoju, przyczynia się do poznawania innych kultur. Może być okazją do realizowania wspólnych działań podejmowanych w ramach transgranicznych projektów. Jednak wyniki badań autorki świadczą o tym, że nauczyciele nie spostrzegają pogranicza polsko-czeskiego jako miejsca budowania współpracy transgranicznej. Badani nauczyciele wykazują brak potrzeby nawiązywania kontaktu z Czechami. Sporadyczne kontakty związane z codziennym funkcjonowaniem oraz przeciętna wiedza na temat Republiki Czeskiej i jej mieszkańców utrwała stereotypowe myślenie o tej grupie.

Publikację zamyka opracowanie Tadeusza Lewowickiego pt. *Szkic do portretu zbiorowego nauczycieli z pogranicza polsko-czeskiego (próba kilku uogólnień)* stanowi ono podsumowanie podejmowanych w książce wątków.

Pracę można polecić polskim oraz zagranicznym czytelnikom, teoretykom oraz praktykom zainteresowanym przedstawioną problematyką, zarówno studentom, jak i nauczycielom. Prezentowana publikacja znacznie poszerza sposób rozumienia wybranych spraw życia duchowego nauczycieli. Walorem recenzowanej książki jest jej porównawczy charakter badanych grup, warunków ich pracy i życia. Badania nauczycieli miały charakter uzupełniający do badań uczniów, których wyniki zostały przedstawione we wcześniejszych tomach cyklu *Sfery życia duchowego dzieci i młodzieży – studium z pogranicza polsko-czeskiego*.